

פרוטוקול מס' 100
מישיבת ועדה חוץ ובטחון
ביום ו', ד' בטבת תשכ"ח - 5.1.68, בשעה 10.00 בחל-אביב

נ כ ח ו:

חיו"ר -	ד. הכתן	<u>חברי הוועדה:</u>
	מ. אונא	
	י. אלמוגי	
	א. בן-אליעזר	
	ד. ברקת	
	ע. גוברין	
	י. הדרי	
	י. חזן	
	ג. כהן	
	ח. לנדאו	
	ש. פרס	
	ז. צור	
	י. דמאל	

נ ע ד ר ו:

	י. מרידור	<u>חברי הוועדה:</u>
	מ. נמיר	
	י. סרלין	
ממשד החוץ -	מר קוממי	<u>מוזמין:</u>
	ח. מן	<u>מזכירת הוועדה:</u>
	מ. הלנברג	<u>רשמה:</u>

סדר-היום:

1. ועדת משנה לסיור בישובי עמק בית-שאן.
2. דיווח של מר קוממי על הדיון בשאלת הפליטים, שהתקיים בעצרת האו"ם.

היו"ר ד. הכהן אני פותח את הישיבה.

1. ועדת משנה לסיור בישובי עמק בית-שאן

היו"ר ד. הכהן אני מציע שנבחר בוועדה משנה שתייצג אותנו ותבקר בחלק הצפוני של הירדן, דרומית לכנרת, בישובים שלא הספקנו לבקר בהם.

ד. ברקת: עלינו לחשוב גם על ביקור בערבה. איזור הערבה נחשב היה לשקט, אבל לאור המאורעות האחרונים אין בטחון שהוא ימשיך להיות שקט.

ה ר ח ל ט: הוועדה תורכב מחברי הכנסת אונא, חזן, כהן, וצור. חבר-הכנסת אונא יבוא בזכרים עם חברים נוספים המעוניינים להיות חברים בוועדת המשנה.

2. דיווח של מר קומיי על הדיון בשאלת הפליטים, שהתקיים בעצרת האו"ם

היו"ר ד. הכהן ישיבתנו היום תוקדש לדיווח של מר קומיי, אשר נשלח במיוחד לעצרת האו"ם לקראת הדיון בסעיף המסודתי של הפליטים. אני מביין שהפעם הדיון בסעיף זה היה שונה. גם המסקנות היו אחרות וגם האווירה הייתה אחרת. אינני יודע אם יש לראות בכך סימן לבאות או סימן לעבר.

אני מודה למר קומיי על שנענה לבקשתי.

מר קומיי: אני מודה ליושב-ראש הוועדה ולחברי הוועדה על ההזדמנות שניתנה לי להשלים את התמונה ולדווח על דיוני העצרת, בעיקר בקשר לדיון על הפליטים.

הייתי באלט במשך שלושה שבועות, במשך שלושת השבועות האחרונים. אני רואה כאן חברי כנסת, שהשתתפו, לא פעם, בדיונים בעצרת והעוקבים בקמפנוס אחרי העניינים. בשבילי זה ציבור שיוודע דברים וחוסך לי פירוט מיותר.

היו לנו שני יעדים ביחס לדיון על הפליטים. קודם-כל לשמור על הסטטוס-קוו. לדאוג לכך שבהחלטות שהתקבלו לא יחול שינוי ולא תחול תווזה לרעתנו לעומת ההחלטות שנתקבלו לפני שנה או בעצרת החירום לגבי הפליטים החדשים. היה עלינו לנסות ולשפר את הדמות שלנו. זאת אומרת, לנצל את הכמה לצרכי הסברה. מאז חודש יוני עברה חצי-שנה, ובמשך הזמן הזה נפגעה דמותנו בחוץ-לארץ ובקרב דעת הקהל בעולם, בעיקר בקשר לבעיית הפליטים החדשים. ראינו צורך להסביר את גישתנו לענין זה. אני חושב, שבמידה שהדבר היה ניתן, השגנו את שני היעדים האלה.

היושב-ראש אמר, ובצדק, כי האווירה בדיונים הייתה הפעם שונה. בשבילי הייתה זו אווירה שונה מזו ששררה במשך הרבה שנים בדיונים על נושא זה. ברשותכם, אתאר קצת את הדברים. בין היתר היה כאן גם ענין של מועד. הדיונים על הפליטים התקיימו ערב נעילת העצרת. הזמן היה כבר דוחק. כל אחד רצה לגמור מהר ככל האפשר. לא היה פנאי ולא הייתה סבלנות להאריך את הדיון ולפתח ויכוחים גדולים. מצאתי אווירה של עייפות כללית בקרב הנציגים באו"ם, לאחר כמעט שנה של ישיבות, מושבים, ודיונים. הייתה זו שנה קשה מאד מבחינת פסיכה בשביל אנשי האו"ם. באביב התקיימה עצרת מיוחדת ביחס לדרום-מערב אפריקה, עובדה זו כמעט נשכחה, ובחודש מאי היה המשבר במזרח-התיכון שהביא לדיונים בלתי פוסקים כמעט או בעצרת או במועצת הבטחון, שנמשכו שבעה - שמונה חודשים.

מר קומיין

אם כן, הייתה עייפות כללית וגם אי-רצון, אחרי דיון במשך זמן ממושך, שנסתיים סוף סוף בקבלת החלטה ביחס לשליחותו של יארינג, לפתוח את כל הדיון מחדש. הייתה זו אווירה מאד נוחה לנו, היא הייתה לפי רוחנו, כי כל הקו שלנו והנסיון שלנו היה להוריד את המהח ולמנוע פתיחת דיון מדיני מחדש. אווירה זו גרמה כמעט מיד לשאיפה למנוע החלטות קונטרבסליות ולנסות לחפש נוסחאות וניסוחים אשר יכולים להחקבל על דעת הכל פחות או יותר, על-מנת למנוע ויכוחים. זו הייתה הגישה האמריקאית לניסוח החלטה, וזו הייתה גם הגישה השוודית-סקנדינבית לניסוח החלטה השניה על הצד ההומניטרי לפליטים החדשים. אנהנו סבורים היינו שלא היה כלל צורך בדיון, אלא שאמרו לנו שאין מנוס מדיון. אמרנו, שאם יהיה דיון הרי לפחות אין צורך בהחלטה מאחר שלפסו"ת יש מנדט שעדיין לא פקע תוקפו. את חכסוף הם מקבלים לא מהאו"ם אלא מוועידת הרומות על-ידי הרומות מרצון טוב. יש לה מנדט נוסף שנתקבל בהחלטה העצרת מ-4 ביולי ביחס לטיפול בפליטים החדשים, באופן ארעי ועל יסוד שעת חירום וכל עוד הם נזקקים לסיוע, ולפיכך אין צורך במשהו נוסף.

הכל הסכימו שזה אמנם המצב, אבל אמרו לנו שהערבים לא ישלימו שתעבור עצרת ודיון על הפליטים ללא סיכום וללא החלטה, מפני שמצב כזה שובר את המסורת ואת שרשרת ההחלטות. הערבים עמדו על כך שיתקיים דיון ושהחקבל החלטה, ואיש לא רצה להתווכח אתם על כך. בכל זאת קרה דבר מעניין, שהערבים, לפי כל הסימנים, לא היו מעוניינים לעורר ויכוחים וחלק מהם לא היו מעוניינים בהצעות קונטרבסליות. הערבים פנו אל האמריקאים ובקשו מהם לנסח הצעה. אציין, שמעשה זה אין לו תקדים בתולדות הדיונים בענייני הפליטים. אל האמריקאים פנה ירדני שאמר שהוא פונה אליהם בשם הקבוצה הערבית, לאחר דיון שהם קיימו, והם מבקשים מן האמריקאים לנסח הצעה שתהיה פחות או יותר לפי מה שהיה קודם, והם יסתפקו בכך. האמריקאים התעוררו להציע הצעה. הערבים פנו גם אל השוודים-הסקנדינבים ובקשו מהם שיציעו הצעה ביחס לפליטים החדשים. פניתי אל השוודים ואל האמריקאים ואמרתי להם שאין צורך בהחלטה, ואם אין מותרים על החלטה, הרי אפשר להסתפק בהצעה אחת ואין צורך בשתיים. הוספתי ואמרתי שאפשר להסתפק בהחלטה המזכירה שהייתה החלטה שנתקבלה ב-4 ביולי, והו-לא. החבר לי האמריקאים לא רצו להיות אחראים לגבי החלטה מחודשת על הפליטים החדשים. הם אמרו שהם למדו מהנסיון של שנת 1948, שאז נתקבלה החלטה לטווח קצר, אלא שהיא נשארה סטטית וכל שנה חוזרים ומבקשים כסף מהקונגרס. אם כן, הם לא היו מוכנים לקבל על עצמם אחריות להפוך את הפליטים החדשים לנושא קבוע להחתיבות אמריקאית לשאל בעול הנוסף הזה לטווח בלתי מוגבל או לנצח. הם לא היו מעוניינים להנציח את בעיית הפליטים של שנת 1967 ולהכניס עניין זה לקטיגוריה אחת עם בעיית הפליטים של שנת 1948. הם חששו מהגובה הקונגרס בעניין זה. המשרה היחה שייעשה משהו, אבל לא בשמם של האמריקאים, אלא שחשוודים יעשו זאת, דהיינו, כל אלה שהגישו בחודש יולי את ההצעה בדבר יחס ההומניטרי לפליטים. במקרה כזה הובטח כי האמריקאים יצביעו בעד הצעה כזאת, אבל, כפי שאמרתי, הם לא היו מוכנים ליזום הצעה. אציין כי באווירה הנוכחית של קיצוץ סיוע החוץ האמריקאי וקיצוץ הרומות, הרי כאשר מדובר על מתן כסף למטרות כאלה יש לצפות לחגובה שלילית ובקורה מצד הקונגרס.

אבל בסופו של דבר לא היה מנוס משתי הצעות: אחת מטעם ארצות הברית על הפליטים הישנים והצורך, באופן כללי, באשא בססו"ת, והחלטה נוספת של השוודים ביחס לצד ההומניטרי. אמרתי לאמריקאים שלדעתי אין טעם, במצב הנוכחי של שליחות יארינג, לחזור על הפזמון בדבר ביצוע סעיף 11, וציננחי גם כי הדבר איננו רלבנטי. הם הסכימו לדברי להוציא עניין זה. היה על כך ויכוח עם הערבים שלא היו מוכנים לוותר, והאמריקאים ויתרו להם. הם אמרו לי שהם יחקנו את הדבר בשעה שימסרו לאחצפתוטהשלטהותזלסבארונשענאק עיאללנהחשורןלפעצק זלללזאחוארמרןלקלהנפנפחאח, העניין של פיוס, אבל להסביר שאין לכך משמעות מעשית. וכך הם אמנם עשו, הצעה זו נתקבלה פה אחד בהימנעות ישראל. נמנענו, אבל לא הסברנו מדוע. היה גם ויכוח על ההצעה השוודית.

היו"ר ד. הכהן:

בעבר היינו מצביעים גם נגד.

מר קומיין:

הפעם לא היה טעם להצביע נגד. פעם גם הצבענו בעד, אבל בדרך-כלל נמנענו.

מר קומיזו

בזמנו היה זה נושא חי, והיה משא-ומתן בין
האמריקאים והערבים ביחס לפליטים, אבל זה שיך
להסטוריה, ובשלב זה העניין איננו נושא חי.

ביחס להחלטה על הצד ההומניטרי היה לשוודים ויכוח
עם הערבים, שלא רצו להסתמך בהחלטה שנתקבלה בחודש יולי. הערבים טענו שבינתיים
עברה מאז חצי שנה וישראל איננה מכבדת את ההחלטה ואיננה מסכימה שהערבים יכולים
לשוב לבתיהם. עוד הם ציינו כי ישראל איננה מתנהגת כיאות כלפי האוכלוסיה בשטחים
המוחזקים, ותבעו שתהיה המתייחסות לעניין זה. הם טענו שאי-אפשר לחזור סתם להחלטה
שנתקבלה בחודש יולי כאלו אין טענות נגד ממשלת ישראל ונגד מדיניותה בעניין הפליטים
החדשים. אמרתי לשוודים שאם הם ישנו, ואפילו בפסיק, את ההחלטה הקודמת, הרי הם
יחלקו בהתנגדות מצדנו. ציינתי שבזמנו הצבענו בעד ההחלטה, ואם לא יחול בה שינוי
נצביע בעדה, אבל לא תהיה לנו דרך אחרת, אלא להצביע נגדה אם יחול בה שינוי.
אמרנו להם שאם הם רוצים כדבר מוסכם, אל ישנו דבר בהחלטה. הם הסכימו לעמדתנו.
היו לשוודים ויכוחים עם הערבים, אבל השוודים החזיקו מעמד ובסופו של דבר השלימו
הערבים עם ההחלטה ללא שינוי. הייתה זו מכה בשביל הערבים ובניגוד לציפיות שלהם.
הם היו משוכנעים שיהיה ביטוי נגדנו, בעיקר ביחס לסעיף המדבר על אלה שעזבו את
בתיהם, מפני שבעניין זה דעה הקהל היא נגדנו. הערבים דרשו שעניין זה ימצא ביטוי
בהחלטה, ולו סמלי ביותר, וחס המרמרו ועמדו במצב נבוך לאחר שעניין זה לא מצא את
ביטוי. אני מוכרח לזקוף דבר זה לזכותם של הסקנדינבים, שעמדנו עמידה איתנה על דעתם
והכריחו את הערבים להשלים עם החצעה ללא שינוי. בסופו של דבר גם אנחנו וגם הערבים
הצבענו בעד ההחלטה.

בכך הצענו ליום האחרון של הדיונים ועמדנו לפני
הצבעה, ועד כה לא היה דבר ביחס לאפוסטרופוס. יתר על כן, הערבים לא דברו על כך
עד אחר יום. במשך כל אותו שבוע אמרו הערבים, הירדנים, המצרים, ואחרים, שאין
כרצונם לעורר משהו שיביא לרויכוה, אם כי היה עליהם לחץ של הקיצוניים, בעיקר
של המלשתניאים לא לוותר בעניין תרכוש.

לראשונה החליטו הערבים לא להגיד דבר בעניין זה,
אבל כמעט ביום האחרון הם אמרו לאמריקאים שאין מנוס מכך, והם יגישו משהו דרך
האחים המוסלמים, אבל לא יבקשו הצבעה. אמרתי שאינני מאמין שאין מנוס מזה, וציינתי
שאם תובש הצעה הרי יהיה עליה דיון והצבעה. אבל כל עוד הם התלבטו ולא יכולים היו
להגיע לסיכום בינם ובין עצמם, לא פנו לגורם אחר ולא עוררו את העניין כלפי חוץ,
ישבנו בשקט וביודעין לא עוררנו את הקלף. הם ידעו שאם יהיה זה דיון של הרגע האחרון,
יהיה עלינו לפעול.

אני חשתי מהתפתחות אחת בקשר לדיון על הרכוש ועל
האפוסטרופוס, שאם הערבים יתחילו לחשוב ברצינות על העניין הזה ולנתח אותו הם יגיעו
למסקנה, שבשנה זו לעומת השנים הקודמות יש מצב חדש. במשך כל השנים טענו שאין
לאו"ם ואין לאיש זכות להתערב בענייני הפליטים של מדינת-ישראל. אנחנו מדינה סוברנית
עניין זה הוא עסקנו, ואנחנו יכולים לקבל חוקים על רכוש, אפילו על רכושם של הפליטים,
ואיש איננו רשאי להתערב בכך. אבל עכשיו יש לנו שטח מוחזק, שגם בו יש רכוש וגם בו
יש פליטים, יש כאלה שברחו ועזבו רכוש ובתיים שלהם, וכל זה נפל בידנו. שטח זה איננו
שטח ריבוני של מדינת-ישראל ולגביו אין אנחנו יכולים להסתמך על עיקרון הריבונות
שלנו. נוסף לכך, הרי האו"ם כבר נכנס לעניין זה וכבר נתקבלו החלטות פה אחד אשר
קוראות לממשלת ישראל לאפשר החזרתם של אלה שעזבו ומעוניינים לחזור. נתקבלו גם
החלטות המתייחסות לחובות שלנו כלפי האוכלוסיה המקומית. התחלתי להכין עצמי לטענות
בעניין זה וחשבתי שאם יהיה דיון על הרכוש, הרי יהיה זה על הפליטים החדשים ולא
על הפליטים הישנים, דהיינו, על רכושם של הפליטים החדשים בשטח המוחזק. התחלתי
לבדוק את החוק הבין-לאומי ולברר מה הן הסמכויות של מעצמה המחזיקה בשטח מוחזק;
מה עשו המצרים בעזה ומה עשו הירדנים כגדה לפני שהם ספחו אותה, וכיצד הם נהגו
ברכוש היהודי. הכנתי עצמי לדיון זה שלא החקייים.

מר קומיי:
בסופו של דבר, כשהערבים החליטו שצריך לזרוק משהו על השולחן ביחס לרכוש, הם הוציאו מהמגירה את ההחלטה הקודמת מלפני שנה וחצי, ולא היה זכר למצב החדש לא בנוסח ההחלטה שלהם, לא בנאומים שלהם, ולא בהתבטאויות שלהם. הם לא חשבו על הענין עד הסוף, אלא דברו על הרכוש שבחוק מדינת-ישראל בלי לשנות מסיק באותה החלטה שנכשלה מספר פעמים, וכפי שהיא זרקו אותה על השולחן. נוכח מצב זה צריך הייתי להוציא את הנאומים הישנים שלנו על אותו ענין ולהתעלם מההתפתחות שחלה מאז. אחת הסיבות מדוע לא רצינו לדבר על ענין זה לפני שהערבים ידברו עליו הייתה מפני שלא ידענו כיצד הם יפתחו את הדברים ולא רצינו להניח שהם יעשו דברים שלא יעשו.

היה דיון, הייתה הצבעה וההחלטה הועברה לוועדה לאחר ש-42 הצביעו בעד ו-38 נגדה. זאת אומרת, ההחלטה הועברה ב-4 קולות.

ג. כהן: האם היו שינויים בהצבעות?

מר קומיי: כן.

ההצעה הוצעה בשבת והיא הגיעה למליאה לאישור ביום האחרון של העצרה, ביום שלישי בבוקר. בין יום שבת ויום שלישי עבדנו כמסורפים גם באו"ם וגם בבירות. גם האמריקאים שלחו הודעות ל-50 שגרירים שלהם ללחוץ בענין זה. היה עלינו לפעול גם ביחס לצורך בשני-שליש, ובענין זה יש הקדימים. האמריקאים פנו למנסקו. גם אני פניתי אליו, ומסרנו לו את התקדימים לפיהם נמצא שביחס לרכוש ולמליטים היה חמיד צורך בשני-שליש. מנסקו לא רצה לגלות כיצד הוא יפעל בשעה שיתעורר הענין. חשבנו שהוא יעביר את הענין להצבעה. הוא התחמק וביקש ללמוד את התקדימים והסיעונים השונים. כשהגענו ביום שלישי למליאה הייתי די בטוח, אם כי לא במאה אחוז מפני שאף פעם אי-אפשר לדעת מה ירחש ברגע האחרון, שאם הענין של שני-שליש יועמד להכרעה בהצבעה יש להניח שיהיה רוב גדול בעד שמירה על העיקרון של שני שלישי. כנראה שגם הערבים הגיעו למסקנה זו, והם החליטו לוותר. הם חפסו את אדבו מניגדיה וסיכמו אתו שהוא יציע להסיר את הענין מסדר היום, והוא עשה זאת. הוא דיבר אתי מקודם על נוסח ההודעה שלו. דרשתי ממנו למחוק משהו שנאמר בו כאילו דוחים את ההצבעה למושב מחודש או לעצרת הבאה. הוא הכניס ענין זה לפי בקשה הערבים, ואילו אנחנו דרשתי ממנו למחוק זאת. הוא הסכים לדעתי והענין עבר ללא קושי. כך, חוץ עשר דקות סיימנו את הענין של האפוסטרופוס במליאה, עם נסיגה ערבית וללא הצבעה.

מה היו התזוזות בהצבעות לעומת מה שהיה לפני שנה? - חלו כמה שינויים לדעתנו בעיקר אצל האפרו-אסיאניים ובעיקר בקרב הפרנקופונים. אני משער, אין זה דבר בדוק, שיש כאן השמעה של צרפת. הצרפתים, אחרי לחץ גדול ברבע האחרון ועל-פי המייעצות עם פריז, הצביעו נגד האפוסטרופוס ובהודעה קצרה שמסרו ציינו שהדבר בא בגלל שליחותו של יארינג.

ה. לנדאו: מי מהפרנקופונים שינה את עמדתו?

מר קומיי: גאנה, קמ"א, וולטה עליה, קונגו-קוינשאסה, קונגו-ברזוויל, בורונדי, ובגון הצביעו נגדנו. כל הארצות הללו, פרט לגאנה, הן דוברות צרפתית. אני חושב שאנחנו הייביים לרשום דבר זה לפנינו. את הצבעתה של גאנה יחסנו לנציג שלהם, שהיה מכור לערבים.

ז. צור: האם היו שינויים גם במגמת המוכה?

מר קומיי: עובדה היא שבוועדה לא הצביעו כפי שהצביעו על אותו ענין לפני שנה. זו הופעה מצערת שיש לשים לב אליה ולא לטשטש אותה. גם שתי מדינות אסיאיות - ~~אזארא~~ הפיליפינים וצ'יילון - הצביעו הפעם בעד האפוסטרופוס. בורמה וניפאל - נמנעו. לופס, שהוא פיליפיני נבלתי-אוהד כלפינו קבע את הדברים בעצמו במקום ובא ~~אזארא~~ במיוחד לוועדה כדי להסביר ולהצדיק זאת. לופס היה פעם שר החוץ והוא קובע לא מעט.

מר קומיי:

מומחים מצ' ילי אמרו לי, שלא הצביעו בעד האפורטרופוס, אבל הפעם הם נמנעו במקום להצביע נגד, מכל מקום, לא היה שום לאטיני שהצביע בעד, אבל היו 10 קולות לאטיניים שהצביעו נגד, לעומת 8 בעבר. בין הוועדה עד למליאה היו לפחות 13 קולות נגד.

י. הררי:

אבל בסך הכל היה הפעם טוב יותר, היו שינויים לטובה.

מר קומיי:

הפעם היו שני קולות לאטיניים יותר שהצביעו נגד האפורטרופוס.

י. הררי:

אפריקאים ואנגלו-סכסים הצביעו הפעם יותר אחנו.

מר קומיי:

נכון, הרווחנו קצת, אבל התמונה הכללית בוועדה לא נשתנתה, ובוועדה יש לערבים קרוב לרוב פשוט, שמובטח להם ללא קושי. עברתי על רשימה 42 הקולות שהצביעו בעד האפורטרופוס ונוכחתי לדעת ש-38 מהם הם אלה אשר מצביעים בצורה כזו באופן אוטומטי בכל דבר ואין אפילו צורך לפנות אליהם. אח 38 הקולות בוועדה קיבלנו אחרי מאמץ עצום. עלינו לדעת, בתור עובדת היים - בדבר זה נוכחתי לדעת במשך שנות שירותי כאו"ם - כי ללא מאמץ אמריקאי וללא פעולה אמריקאית נמרצת, אין אנחנו יכולים למנוע רוב פשוט נגדנו, ודבר זה נוגע לכל דבר. בעזרתם של האמריקאים, במאמץ עצום ובמזל גדול ניחן אולי על-ידי קול אחד או שנים למנוע רוב פשוט. במקרה ובענין שתאמריקאים אינם אחנו ואינם פועלים במשותף אחנו יש ספק רב אם אנחנו יכולים לגייס שליש חוסס במליאה. זו עובדת חיים שבכילנו כאו"ם וזה מצבנו הפרלמנטרי המתמיד.

אני סבור שאנחנו יכולים לחיות עם ההצעה האמריקאית, והיא לא הפריע לנו. שמרנו על כך שאין הכוה בארגונים הפלשתינאים, אם כי ניחנה להם אפשרות להופיע. ענין האפורטרופוס הורד מן הפרק.

ד. ברקה:

איך מתבטא העמדה הסובייטית בענין זה?

מר קומיי:

היא איננה בולטת. הם לא גילו פעילות. הם היו אדישים.

אשר להתרשמותי מן הערבים: עזבתי את האו"ם בחודש אפריל וחזרתי לשם אחרי הדיונים/ הגדולים. מצאתי את הערבים במצב אומלל מאד כאו"ם, והדבר בולט לעין. הם היו מפולגים בינם ובין עצמם, ועל כל ענין התייעצו ודנו כמשך ימים שלמים אבל לא יכולים היו לסכם שום דבר בינם ובין עצמם. הם מפולגים באופן עמוק מאד. הם לא היו מסוגלים להגיע לשום חזית משותפת. החזית המשותפת נשברה. הם היו מדוכאים ושקטים למדי. חלק מהם אני מכיר היטב, כגון, פצצ', אל-פרח ואחרים. אפשר היה לקרוא בפרצופיהם את מה שאני מכנה בשם "מנטליות של מבוסה". עם כל רצוני לא לדבר על עם או על עמים בהכללות אני נאלץ לומר שכאשר היהודים מקבלים מכה או נכשלים, הרי הם מתגברים על כך ומחזיקים מעמד. אצל הערבים יש כנראה התמוטטות נפשית והם אינם יכולים לעמוד בזה. האנשים האלה, שאני מכיר אותם שונים לחלוטין ממה שאני מכיר. הם בלי כוח ובלי בטחון. הם כמעט נשברים ומיואשים.

היו"ר ד. חכהן:

באיזו מידה קם לתחיה הגוף ששמו "הגוש האפרו-אסייני" לגבי הענין שלנו?

מר קומיי:

הוא בכלל לא פעל כגוף מאורגן. עד כמה שידוע לי, לא היה דיונים על הענינים האלה בגוף או בגוש האפרו-אסייני בחור גוש. גוש בחור גוש לא היה קיים בענין זה.

מר קומי:

הדובר של הערבים והגיבור שלהם לא היה מצ'י, אלא היה זה סייג, שישב כשגריר בכוייית. סייג הוא פלשתינאי מוכשר מאד. הוא חלק בדיבור ומאך אפקטיבי, ולדעתי אפקטיבי יותר מפצ'י, ומתמצא יותר בענין הפלשתינאי. הוא איש מקצועי ממדרגה ראשונה. אינני מתפלא על כך שהוא מופיע בקמפוסים באמריקה ומרצה באוניברסיטאות בפרוורים שונים. הקונסולים שלנו אינם מביעים לכך. הוא עומד ברמה אחרת לגמרי מדמחם של הנציגים שלנו בשדה. לראשונה אני מוצא אותו עכשיו באו"ם, וזו נקודה חשובה. הוא יצא כדובר המחנה הערבי בענין הפלשתינאים.

אני סבור שהתנהגות הערבית יש שורשים מדיניים עמוקים מאד, ולא רק יאוש. בעיקר המצרים והירדנים היו מעוניינים מאד להופיע בעיני האמריקאים כגורם מתון וכ"ילדים טובים", כאנשים שאינם עושים צרות, וכמי שיכולים ורוצים להסתדר עם האמריקאים. לדעתי, זה קר שהוכתב להם מהבית. זו מדיניות ולא רק חופעה מקומית באו"ם. הם נחננו לאמריקאים להבין שהם רוצים ללכת בחלם, לא לעשות צרות, לא לעורר ויכוחים, ולא לעורר התנגדות עם ארצות-הברית. הם כמעט באו להתנצל על כך שבענין האפוטרופוס היתה קונטרונטציה, זאת אומרת, היתה משהו שהם גרמו לכך שארצות-הברית התנגש אתם. האמריקאים היו מוכנים להסתדר. בין האמריקאים ובין המחנה הערבי היתה שאיפה להסתדר ולחיות בשלום, ולכן ויתרו הערבים בענין סעיף 11 והפייסט, ואנחנו לא רוצים להתורכח אתם. בין האמריקאים והערבים היתה כמעט הרמוניה שלמה.

א. בן-אליעזר:

האם אפשר להגיע למסקנה שהערבים אינם מדוכאים, אלא החליטו להיות מדוכאים?

מר קומי:

גם זה וגם זה, אבל בכל-זאת הופעתם לא היה הפעם כפי שהיתה בעבר.

ברצוני לומר משהו על נסיונינו לשפר את דמותנו. כנאום שלי ניסיתי להימנע מסחם פולמוס עם הערבים. לא ראיתי בפולמוס אתם שום צורך ושום תועלת. נחתי להם לדבר ולא הגבתי, כי היתה אווירה של אישיות ולא היה הד.

א. בן-אליעזר:

האם זה הועבר בטלביזיה?

מר קומי:

לא. גם בעתונות נכתב על כך רק מעט. לנו היה ענין להופיע כגורם קונסטרוקטיבי, גורם אשר פועל לעצם הענין, גורם הפועל על חכניות, מחשבות, ומשא-ומתן לתכנית שיהיה בה כדי לפתור את הבעיה. אנחנו משחפים פעולה עם סו"ת, ונוהגים להם הקלות בשטחים המוחזקים וגם ביחס לפליטים החדשים, ולדעתי אין בכך רע. אנחנו מאפשרים להם לפעול בהתאם למסיבות הבטחוניות, ואנחנו עושים מה שניתן לעשות בהתאם למסיבות אלה. "הרקורד" שלנו איננו רע והוא יכול לעמוד בפני מבחן. אנחנו משקיעים כסף רב וקיבלתי רשות לגלות מהו החקציב האזרחי שלנו להחזקת השירותים בשטח המוחזק. כשאמרתי שההוצאה למטרות אלה לתשעה חודשים כגיעה ל-100 מליון לירות, זה פתח את עיני הכל. מסכום זה של 100 מליון לירות אנחנו מוציאים 20 לירות לחכניות העסוקה.

ש. פרס:

מה היא התכנית שהצענו?

מר קומי:

אין תכנית. אמרנו שאנחנו עובדים על תכנית לחמש שנים, ואנחנו מזמינים את הערבים ואת המדינות הערביות לשבח אתנו בהתייעצות על התכנית שלנו. בינתיים אין טעם לגלותה.

לצרכי הסברה הודפס בניו-יורק הנאום הזה, שבו רציתי להדגיש מה המצב בכלל בשטחים המוחזקים.

מר קומיין:

בחוף שומעים על מרי, רשימות, ואמצעים צבאיים. הקושי הוא בכך שבשטחים הקינים אין כל ענין בחוף-לארץ, בשעה שכל הקריה - מתפרסמת. העובדה שהחלק הגדול והמכריע של התושבים חיים בשלום ומשתפים פעולה איננה מוצאת ביטוי בתמונה המתפרסמת בעתונות בעולם, כי בשלום אין ענין.

אם כן, ההסכרה והגילוי שלנו עשו רושם טוב, אבל אנחנו לגמרי מבודדים בעולם ביחס להחזרת חושבי הגדה שעברו לירדן. בענין זה אין גורם בעולם שמוכן לקבל את מדיניותנו ודעתנו ולסלוח לנו. בענין זה רואים אותנו כגורם אכזרי ומכחינה זו מעמדנו המוסרי בעולם הוא רע מאד.

מספרם של הפליטים החדשים מגיע בסך הכל ליותר

מ-400,000.

איך הגעת למספר הזה?

ה. לנדאו:

מר קומיין:

מתוך נסיון ללמוד את הדברים ומשיחות עם אנשי אונרפא. אני סבור שנמצאים בירדן אלה שעברו לשם בחודש יוני, ומספרם כרבע מליון, ויש עוד כ-100,000 מסוריה. יש כאלה שאינני רואה אותם כפליטים, מאחר שהם עברו מסיבות משפחתיות שונות.

מסוריה עבור מכסימום 70,000 איש.

ה. לנדאו:

מר קומיין:

אני מוסר סטטיסטיקה של אונרפא ושל האו"ם. צריך לזכור שגם בדווים עברו את התעלה, ויש גם תושבים מרצועה עזה שעברו. מיצ'למור מדבר על 60,000. אמרתי לגורמים שונים כי המספרים האלה מנופחים, אבל נדמה לי שזה בערך מספרם של הפליטים החדשים. אני טוען שאין הם פליטים במובן הרגיל, אלא עקורים, אבל מספרם איננו מבוטל.

מה מספרם של אלה שהיו פליטים והנכללים במספר זה?

י. רפאל:

מר קומיין:

אנשי אונרפא טוענים שיש יותר מ-100,000 שעברו מהגדה המערבית למזרח. מהמחנות ביריחו ברחו 55,000 - 60,000 כולם פליטים. פחות מ-40% מפליטי שנת 1948 היו במחנות. טענתו של מיצ'למור היא שבמרחק לא רב מיריחו צריך עכשיו להקים מחנות אהלים, בשעה שבצד מערב יש מחנות ישנים ריקים, וטענתו זו נקלטה בדעת הקהל בחוף-לארץ.

במה הוא מסביר את העובדה שהוא סרב לקבל מאתנו חמרי בניין?

ר. ברקח:

מר קומיין:

הוא כתב לי שאין להם צורך בחמרי בניין, מאחר שאין הם רוצים לבנות בתים, אבל הם היו מוכנים לקבל כסף. האמת היא, והוא אמר לי זאת, שגם הפליטים וגם ממשלת ירדן מתנגדים עקרונית שיסדירו בשבילם עכשיו סידורי קבע בצד השני. זו הייתה גם עמדתם בשנת 1948, אבל במשך הזמן התחילו לבנות בשבילם בתים, והפליטים וממשלת ירדן ויחרו על הצדדים והאהלים. מכל מקום, כיום הם רואים בפליטים תופעה ארעית. הפליטים מתנגדים לבנייה בתים בשבילם. הם אינם רוצים לקבל כעובדת חיים שהם ישארו שם לאורך ימים.

כשהבאתי לניו-יורק, לפני שהתחיל הדיון באו"ם, נהבקשתי על-ידי הרמן להגיע לווישינגטון ולנסות להגיע להבנה עם האמריקאים ביחס לפליטים. אצל האמריקאים נתעוררו ציפיות כאילו אנחנו מוכנים לפעול ולקלוט פליטים. האמריקאים מאד בקורתיים ביחס להתנהגותנו בשטח זה. הם ציפו למעשים מצדנו. כשהשר היה בווישינגטון, לפני שהוא חזר ארצה, הוא אמר להם: קומיין יבוא וימסור לכם מה שיש בענין זה ומה אנחנו חושבים.

מר קומי:

הגעתי בלילה, נפגשתי עם השגריר הרמן ועם מר עברון.
כשהגעתי למחלקת המדינה הפתיחה אותי העובדה כמה
לשיחה רגילה עם מישהו, אבל נוכחתי לדעת שנאספו כל הפקידים העומקים בעניני המזרח
החיכוך. מצאתי עצמי בחדר אחד עם עשרה פקידים מהגבוהים ביותר כגון: סיסקו, שהוא סגן
המזכיר לעניני או"ם, ובטל, שהוא סגן המזכיר לעניני המזרח החיכוך. כיליתי במקום
כשלוש שעות, כולל ארוחת צהרים במחלקת המדינה. במשך הזמן הזה הסברתי והשבתי
לשאלות.

ג. כהן:

האם השאלות העיקריות התייחסו לפליטים של שנת 1948
או לאלה של שנת 1967?

מר קומי:

גם זה וגם זה. לשאלות היו לגבי הפליטים בכללם,
מה מעשיהם ומה אנחנו עושים. העמדתי את עצמי

למעין חקירה במחלקת המדינה.

היו"ר ד. הכהן:

הם נלחצים על-ידי השגרירים שלהם בארצות ערב.

מר קומי:

אנחנו שומעים מגולדברג, שהנציגים שלהם בארצות ערב
עושים להם צרות, והם מתנגדים לקו של גולדברג באו"ם
ולנאום ג'ונסון מ-19 בנובמבר. הם רוצים לשנות מצב זה ומעונינים שהדברים יהיו,
מכחינתם, מאוזנים יותר.

מר הרמן סבור שהמפגש הזה במחלקת המדינה היה חשוב
ומועיל והביא להבנה מלאה יותר ביחס למה שיש לצפות מאתנו, מה אנחנו יכולים לעשות
ומה אין אנחנו יכולים לעשות, וכן היה באותה שיחה כדי לתאר את המצב האובייקטיבי
והעובדתי ביחס לפליטים.

לאחר אותו מפגש הבריק השגריר הרמן לשר החוץ וציין
בו כי הפגישה נמשכה שלוש שעות, כולל ארוחת צהרים. הוא מציין כי בנקודות העיקריות
ניתנה לי הזדמנות להרצות א על מדיניותנו בגדה וברצועה ומה עשינו כדי להחזיר את
השירותים למצב תקין, וכן לקיים את הרמה המשקית, תוך הדגשת מעשינו בהעסקת פועלים
ערביים. מר הרמן מציין, כי היה ברור שהאמריקאים התרשמו מאד מהרצאה זו, ואחדים תוסיפו
שזו הפעם הראשונה שהם שומעים הרצאה מקיפה כזו, ושהדבר עשה עליהם רושם. עוד מציין
מר הרמן במכוון, כי אני עשיתי כדי להסביר את עבודת המחקר והבדיקה המתבצעים בקשר
עם אפשרויות ישוב וקליטת פליטים לטווח ארוך, בגדה ובצפון-סיני, תוך הדגשת הנקודה
המרכזית, שקשה ביותר לגשת לגיבוש חכניות, אלא כאשר המסגרת המדינית והבטחנית
ההיה ידועה. מר הרמן מציין, כי הסברה זו נתקבלה על-ידי האמריקאים בהבנה ואיש לא
הסתייג ממנה. האמריקאים אמרו שאף הם עושים בדיקות כאלה, אך מחשבותיהם טרם נתגבשו.
הם הסכימו שבעבור זמן ישמחו להחליף אתנו אינפורמציה ודעות בנושא זה. היה סיכום
שבחודשים הקרובים נחזור לוועידת ונמחיל אתם בדיאלוג בענין הפליטים.

סיסקו הזכיר את בעיית הפליטים החדשים, וכן את
ההעניינות המיוחדת של המזכיר ראסק בענין זה, כפי שהדבר הובא במכתבו לשר החוץ.
שם, כפי שנוסח על-ידי סיסקו, נשאלה השאלה: האם יש מקום ליתר גמישות מצד ממשלת
ישראל בנושא זה. ברצוני לציין, שאם כי היה זה דיון שקט, הרי האמריקאים חזרו על
כך בוועדה ובמליאה, שלוש פעמים ובהדגשה מרובה, שהם רוצים לעמוד על כך שמחובתה של
ממשלת ישראל ~~אשר~~ להסדיר את הבעיה תזאת. עלי לציין שכל נציג מערבי, כל
סקנדינבי התייחס לנקודה זו, אמנם לא באופן גס, אבל ענין זה הירוח את המכנה
המשותף והודגש שאין משלימים עם המצב הקיים. בטל הוסיף וציין, כי זו נקודה חשובה
יותר.

מר קומיי:

עוד כותב השגריר הרמן במברקו, כי האמריקאים שמעו ממני את ההסבר הרשמי שלנו על מדיניותנו בנדון. הוא מציין כי הגדרתי את מדיניותנו בכך, שהדלת איננה אפוא פתוחה, אלא שאין דלת לגמרי נעולה. הוא מוסיף ומציין שגיששתי אצל האמריקאים לגבי אפשרויות של סיכוי מצידם לפחדונות ביניים כגון: עידוד הגירה, אספקת מזון לפי השיטה של מזון למען העסוקה, וכן הרחבת ההכשרה המקצועית, בעיקר בעזה. הגובתם של האמריקאים היחה מתחמקת. בענין עידוד ההגירה חשובתם היחה, שלרגל הסמליות המדיניות שיש בדבר, הרי לא מעשי להחנין בכך, אלא במסגרת של הסדר מדיני כולל. הם חייבו את הרעיונות שלנו, אך לא התחייבו לסייע בענינים אלה בתקופת ביניים.

ברצוני לציין כי בחודש ספטמבר הכנתי כשביל השר הזביר, שכלל רעיונות לקראת הדיון בעצרת, וציינתי בו מה, לדעתי, מצופה מאחור. יצאתי מתוך הנחה שאחרי עשרים שנה של בקורת ישראל על מדינות ערב על חוסר המעש שלהם לגבי הפליטים, על רצונם לשמור בעיה זו ועל כך שאין הם מנסים לפתור אותה, יש להניח שכל העולם מצפה מאחור עכשיו לפעולה, לאחר שאנחנו מחזיקים בשטח ומאחר והפליטים נמצאים עכשיו בשטחים שבידנו. עלי לציין שמעיתי בהנחה שלי באפשרות לפתור את השאלות השונות. התברר לי שגם אם נרצה כיום לבוא אל האמריקאים או אל הבריטים ולבקש מהם שיתוף פעולה, עזרה ומימון כדי שנוכל להתחיל ליישב פליטים בשטח המוחזק ולנסות לפתור באופן חלקי את הבעיה, הרי הם לא ירצו לשתף פעולה אתנו, מטעמים פוליטיים, מפני שהם חושבים שזה ענין מדיני מסובך. הם לא ירצו להופיע לפני העולם הערבי כגורם המסייע לישראל לנקוט בפעולה חד-צדדית ללא אש הסכמת הערבים.

היור"ד. הכהן:

אני סבור שהפלה שנרצה ליישב אותו לא יסכים לכך.

מר קומיי:

מצאתי בווישינגטון אי-רצון להסתכן בתכניות. אין אני מדבר על העסוקה או על פרנסה, אלא על הגירה. יצאתי ברושם ברור, שבמצב הביניים הקיים הם לא ירצו להופיע כשותף שלנו ביחס להסדר בעיית הפליטים.

אני סבור שאפשר לנצל בענין זה שני שטחים: עמק הירדן וצפון סיני.

הירדן וצפון סיני.

ה. לנדאו:

האם ציינת בשיחותיך את השטח של עמק הירדן?

מר קומיי:

לא. אמרתי להם שאנחנו לא רואים אפשרות לפתור את הבעיה, אלא במסגרת של שלום והסדר כולל. אמרתי להם שבינתיים, באופן טכני, אנחנו בודקים את האפשרויות השונות, אבל אין אנחנו נוקטים עמדה פוליטית. הסברתי להם דבר זה.

א. בן-אליעזר:

אני מבין שהכל מתייחס לגבי הפליטים היושבים בשטח המוחזק על-ידנו.

מר קומיי:

כן.

כפי שאמרתי, התרשמתי שהאמריקאים לא ירצו להיות גורם בענין זה.

אציין, כי אדמונד דה-רוטשילד דש בענין זה בקשר לתכניות שונות, והוא עמד בקשר עם וילסון, ראש ממשלת בריטניה. בריטניה מעונינת מבחינה מסחרית, לספק את הציוד לכורים להחפלת מים וכדומה. וילסון קסר ענין זה לבדיקה אצל המומחים שלו, והוא כתב לרוטשילד שהבריטים אינם רואים בענין זה דבר מעשי, אבל בין היתר ציין כיא בכל מקרה הם לא יוכלו לסייע בענין זה, מאחר שזו שאלה פוליטית. אם כן, הדבר נאמר שחור על גבי לבן בחתימתו של וילסון.

ס. אונא:

בראשונה אמרו שקודם כל צריך להסדיר את שאלת הפליטים, ואילו עכשיו אנהנו שומעים את ההיפך.

מר קומיני:

עוד כותב השגריר הרמן במברקו: "התרשמותנו שממשלת ארצות-הבריה ממשיכה לראות בבעיית הפליטים החדשים בעיה דוחקת ואין ספק שהיא מצפה לצעדים חיוביים מאחזנו בהקדם בענין זה. כלליה טותרה האווירה בינינו ובין ממשלת ארצות-הבריה בנוגע לפליטים, ונוצרה אווירה למהותה של הבעיה וחומרתה. הם כיום כנראה שותפים להערכתנו שאי-אפשר לנקוט בצעדים מוחיקי לכת לפתרון כללי של בעיית הפליטים, שלא במסגרת הסדר מדיני כולל באיזור." אני חושב שזה הדבר העיקרי. והשגריר הרמן מוסיף: "אכל הם שמעו דהתרשמו ורשמו בסימוק שבחוך הסדר כולל אנהנו נהיה מוכנים ברצינות לעשות מאמץ לפתרון הבעיה הזאת, ואפילו לתת לזה עדיפות על דברים אחרים בכיצוע הסדר."

התעוררה שאלה שהיא יגה והיא: אם הסעיף על המזרח התיכון, שהיה רשום בסדר היום של העצרת הזאת ואשר נמסר לעצרת מעצרת החירום, בתור סעיף דחוף, יחזור ויועלה. ענין זה, אפילו אחרי החלטת מועצת הבטחון, נשאר רשום בסדר היום של הערבים. הערבים בקשו לרשום אותו למושב מחודש של העצרת באביב, אבל גם אנהנו וגם האמריקאים נלחמו נגד זה. מנסו הציע כפשרה שאם יתקיים מושב של העצרת באביב, ישאר ענין זה לשיקולים והתייעצויות עם לרשום אותו לדיון. אציין, שיש גם הענין של דרום-מערב אפריקה. אם יתקיים או לא יתקיים מושב של העצרת באביב תלוי בנושא אחר לגמרי, הוא תלוי בהסכם ביחס לאי-הפצה נשק גרעיני דהאמנה, שטרם הגיעו להסכם סופי בקשר אליה. אם יגיעו להסכם, יש להניח שיתקיים מושב של העצרת לשם אישור האמנה, אבל אם לא יגיעו להסכם על נוסח האמנה, הרי קשה להניח שלמישהו "יהיה ראש" לעסוק בענינים אחרים, ואם בכל-זאת יחליטו לעסוק בענינים אחרים, הרי להלכה נשיא העצרת יכול להדש את הדיון גם על המזרח-התיכון.

הלכתי למנסקו לדבר אתו על כך, והוא אמר לי: מסתובב עלי. אין לי שום ענין סתם לפתוח את הדיון הזה אם אין לכך תועלת. הענין נמצא בטיפולה של מועצת הבטחון. עכשיו מתקיימת שליחותו של יארינג וקשה לי לתאר שיהיה מועיל להעביר ענין זה לדיון מחודש בעצרת שתתקיים באביב. הערבים אמנם עמדו על כך שצריך לשמור על אפשרות כזו, אבל אני לא אסכים לזה, אלא אם יתברר שיהיה בכך דבר קונסטרוקטיבי.

א. בן-אליעזר:

האם הוא מצפה שיארינג יסיים את שליחותו עד אז?
הכל רואים כעובדה ששליחותו של יארינג הוא ענין לטווח ארוך.

מר קומיני:

היו"ר ד. הכהן:
ובניו-יורק, וכן במשרד החוץ בירושלים, ואני מבקש שהדברים יועברו גם לשר החוץ, כי בעיית הפליטים איננה מוסכרת על ידנו במידה מספקת ב"חלונות הגבוהים" בארצות-הברית. לדעתי, ראוי לגייס לענין זה מספר אנשים מתאימים מבין חברי הכנסת, הנוסעים לניו-יורק לעצרת, שהשיבותם איננה בעצרת אלא בתפקידי הסברה בין סנטורים, חברי קונגרס, ועיתונאים נבחרים. בדבריו ציין מר קומיני כי האנשים שלנו כשדה הם בדרגה שניה או שלישית, ואינני מונה בחוכם את השגריר הרמן ואח עברון, ואם הסמפוזיון שבו הרצה מר קומיני כמשך שלוש שעות היו לתועלת, נוסף לעבודתם של הרמן ועברון, הרי יש לי כל היסוד להאמין ששלוש שעות או שלוש פעמים שלוש שעות שלפגישת שלושה - ארבעה חברי כנסת שיפעלו במיוחד בשטח זה, גם כן עשויים להביא תועלת. אני מציין דבר זה כי אני רואה את הענין הנדון כהשוב ביותר, מפני שבלי ארצות הברית עמדתנו חלשה מאד.

ג. כהן:

אני רוצה להתייחס לדבריו האחרונים של מר קומיי. בסיכום שלו אמר מר קומיי, שעמדת ארצות-הברית שלום בניגוד לעמדת מר קומיי, דבר זה מדאיג אותי, כי יש כאן אולי אותה עמדה זהה אבל מתוך אינטרסים נוגדים, וזה לדעתי מחזק את טענתי כנגד עמדת הממשלה ואת מחשבתו הראשונית של מר קומיי, שלנו יש ענין בהוכחה שניתן לפתור את הבעיה שלא בקשר לשיחות שלום. לנו אין ענין שפתרון בעיית הפליטים הנמצאים בירדן, ובסודיה, ובלבנון, יהיה חלק של שיהות שלום. לנו יש ענין להוכיח שהבעיה היתה ברת-פתרון וכיום היא ברת-פתרון, וכדי להוכיח זאת ל ואינני מחכוון לפתרון כללי מייד - מספיק לעשות בתחומי שליטתנו פרויקט אחד או שנים, למשל בצפון סיני. כך אפשר להוכיח, שאת הבעיה הזאת, שיצרה המלחמה ב-1948, יכולות לפתור "המדינות המארחות", גם ירדן, גם אנחנו, גם סוריה, גם לבנון, וגם מצרים, כמובן בסיוע בין-לאומי. העובדה שבדיטניה וארצות-הברית חומכות בשיחה של ממשלת-ישראל, שאני מתנגד לה, ממשיכה לחזק את הטזה של ארצות-ערב, שגם הם סבורים, שאי-אפשר לפתור את שאלת הפליטים ללא הסדר כולל, אלא בסדר הפוך. אם בדיטניה וארצות-הברית אין מוכנים להשתתף בהתחלה במימון בפרויקט האחד או שני הפרויקטים, הרי אלה יכולים להתממן על ידנו. העובדה שממשלות אלה מעונינות כעת בדחיית של פתרון בעיית הפליטים, צריכה לפקוח עינים ולהחיש את הטיפול וההכרעה שלנו בענין זה, ולא להיטף. זו דק תגובה קצרה על דבריו האחרונים של מר קומיי, מתוך הנחה שנקיים על כך דיון מפורט.

א. בן-אליעזר:

בעיה זו היא אמנם בעיה כללית, אבל היא גם בעיה מעשית, במידה ידועה. לפי האינפורמציה שבידנו מתברר שרוב הפליטים הנמצאים בשטחים שאנחנו מחזיקים בהם עסוקים ומועסקים, ואינני יודע מדוע עובדה זו לא תמצא ביטוי.

אני גם כן סבור שחשוב עד מאד - דווקא מנקודת

השקפה שכאחד הימים נצטרך לטעון שכל ארץ צריכה לפתור את בעיית הפליטים היושבים בה - שנוכח ונראה שאין אנחנו מסתלקים מאחריות ומהחובה לעשות ככל האפשר לטפל בפליטים היושבים בארץ-ישראל. דבר זה איננו מונע את התביעה של ישראל שפתרון מלא יכול להיות במסגרת של שלום ויכול להעשות במסגרת של עזרה בין-לאומית, אבל זה גם לא צריך למנוע מישראל להוכיח מאמץ בכיוון זה. אינני חושב שהבעיה היא רק לשלוח משלחה של חברי כנסת, אלא צריך לבוא עם הוכחות שיוכיחו רצון לפתור את הבעיה הזאת. מבחינה זו אני מצטרף לדעתו של חבר-הכנסת כהן. מבחינה פוליטית, הרי האינטרס האמדיקאי, כפי שבא לביטוי בדברים שנאמרו למר קומיי, ושטר קומיי ציין אותם, נוגד את האינטרס הפוליטי שלנו, מכל מקום, הוא נוגד את האינטרס הפוליטי של אלה שסבורים שארץ-ישראל צריכה להישאר בשלמותה כפי שהיא עכשיו. אם האינטרס הפוליטי שלנו הוא לא הגבולות של 4 ביוני, הרי שאלה זו טעונה שיקול מחדש, ולא דווקא תיאורטי, אלא מעשי מאד כדי להצביע על חכמיות ולהוכיח שאין אנחנו יכולים לבדנו לפתור את הבעיה באופן מלא, אבל עלינו ליצור את הרושם שאנחנו מעונינים לפתור את הבעיה.

י. חזן:

שמענו דו"ח מענין מאד. אינני חושב שאנחנו יכולים לדון על בעיית הפליטים דרך אגב, אבל מכיוון שמעירים הערות, אעיר גם אני. אני שמח שנפגשות פה דעות מנוגדות, זאת אומרת, הגישה היא אמנם אחרת, אבל על אף הנקודות המנוגדות אפשר להגיע למסקנות מסויימות. אני נחרד כאשר יהודים מדברים על בעיית פליטים בצורה קריה. אנחנו עם של פליטים, וידוע כי ככל שהעם קטן יותר - המוסר ערכו נעשה גדול יותר. עמים גדולים יכולים לדרוס את המוסר. שמענו מר קומיי על הדימוי שיש למדינת-ישראל. אני יודע איזה ערך יש לדימוי של מדינה-ישראל בעולם. מבחינה זו אני מלא פליאה שאין אנחנו עושים צעד שיש בו רמז לצעד ראשון. אינני חושב שמדינת-ישראל מסוגלת לפתור את הבעיה בזמן קצר וללא שיתוף פעולה, אבל השאלה היא של צעדים ראשונים שיש בהם חרומה למצפון וחרומה לפתרון ממשי. אין לי ספק שבנקודה זו עמדתן של ארצות הברית ובדיטניה מנוגדת לעמדה שלנו. הם אינם רוצים להשתתף בענין שלדידם יקבע כאילו יש שינוי מהותי כלפי הבעיה, השטחים, והגבולות.

ד. ברקת:

הם לא יתנגדו ליישב פליטים במדינת-ישראל.

י. חזן:

איש איננו מציע ליישב פליטים בגבולות מדינת-ישראל. אנחנו נמצאים בשטחים ויש ויכוח מה יהיה בהם. אני סבור שענין זה ראוי לדיון רציני. צריך לדעת מה הנתונים ביחס לפליטים. יש הערכות שחלק גדול מהם מסודרים בעבודה, ואם זה המצב הרי צריך לתת לזה ביטוי, זאת אומרת, צריך רק להוציא את האנשים מהמחנות ולשכן אותם על-יד מקומות העבודה שלהם.

היו"ר ד. הכהן:

אשתדל לקיים דיון בענין זה בנוכחותו של שר החוץ.

י. הררי:

מכיוון שיחסיים דיון בנושא זה לא אכנס לכל הכביה, אבל מכיוון שאינני יודע מתי יתקיים דיון אצייך, שנדמה לי שקצת זלזלנו בוויכוח על ענין הפליטים. אמנם שלחנו לוויכוח על נושא זה את המומחה והמוכשר ביותר, אבל במשלחה לא התכוננה לוויכוח בענין זה, אם כי קבענו שיחיה דיון. אני חושב שגם הממשלה לא התכוננה לוויכוח בענין זה, ולמזלנו הצלחנו לחטוק ולהתחמק הפעם אבל אין ספק שהענין יחזור ויועלה לדיון ולוויכוח, ועלינו להיות מוכנים לכך. אני מחדש הצעה שהצעת אותה כמה פעמים, שנחתור לכך שביום מן הימים יתחילו לשלם את הכספים לממשלות ולא לסו"ת. אני סבור שבדרך זו נוכל להקטין את ההקצבות עד שהכביה תעלם, בשעה שאם הכספים מועברים לסו"ת יש שם מנגנון ומוסד שלנוגעים בדבר יש ענין בהמשך קיומו.

עלינו להעיר שיש חשש שהפליטים שהיו בשטחים שברשותנו ואשר עברו את הירדן סופרים פעמיים, ומכאן מגיעים למספרים המוגזמים.

מר קומי:

עלי לומר לזכות חברי במשרד החוץ היושבים בשדה, כי האמת היא שהם מדגבלים באפשרויותיהם מפני שלממשלה אין עדיין מדיניות מגובשת כיצד לגשת לענין הפליטים, ומכיוון שכך קשה מאד לנציגי המדינה היושבים בחוץ-לארץ להסביר ולהצדיק מדיניות שאיננה. הם פשוט מסבירים כי הממשלה מבצעת פעולות טובות, ומזכירים דברים מסויימים. אני דיברתי באופן דו-פרצופי גם באו"ם וגם בוועידת סובוט, וציינתי שאנחנו מוציאים סוף רב ושיש חכניות וכדומה. האמת היא שזה מיועד ללא פליטים ולא דווקא לפליטים. מה שנוגע לגדה, אני מסכים שאפשר לקלוט את היושבים שם על-ידי פיתוח המשק, אבל דבר זה איננו חל על הרצועה, ואם הם לא יוצאו משם, אם על-ידי הגירה מעבר לים ואם בדרך אחרת, הרי אין להם עתיד ברצועה. אנשי משרד החוץ בשדה עושים כמיטב יכולתם להציג את הענין באור חיובי כלפי הפעולות השונות המבוצעות כאן, אבל הדבר איננו פשוט כל עוד אין הם יודעים מה הממשלה מתכוננת לעשות.

הישיבה נועלה בשעה 12.00.